

NOVÝ ZÁKONÍK KANONICKÉHO PRÁVA

Vladimír Kindl

1. Úvod

Přestože objektivně probíhající mnohostranné procesy sekularizace zasáhly, především v průběhu předchozích čtyř desítek let, kdy byly navíc cílevědomě prohlubovány ateistickým působením socialistického státu, i sféru právní kultury podstatnou měrou a snížily význam norem produkovaných katolickou církví, zůstává kanonické právo¹⁾ ne nepodstatným faktorem i současného právního vývoje a nauka o něm — kanonistika — významnou autonomní sférou v dějinách zvláště evropské právní vědy a právního myšlení. Především v zemích tradičně katolicky orientovaných nezůstává toto přetrvávající významné postavení jen věcí historickou.

Kanonické právo není od školního roku 1948/1949 zařazeno do vyučovacího programu našich právnických fakult, kdy především pro rozpor s požadavky právní praxe a v neposlední řadě i proto, že je právním systémem církve, která se otevřeně postavila proti lidově demokratické státní moci, muselo ustoupit ve prospěch disciplín potřebnějších a životnějších. Marxistická právní věda však vždy uznávala jeho nemalý vklad do dějin kontinentální právní kultury, a proto se základní poučení o dějinách dosavadních kodifikací kanonického práva stalo od počátku padesátých let součástí výuky oborů historických, jak v národních právních dějinách (recepce),²⁾ tak převážně v obecných dějinách státu a práva, v jejichž učebních textech docházela tato materie souhrnného zpracování.³⁾ Dosavadní partie v učebních pomůckách podávaly výklad o prá-

¹⁾ Pokud jsou v příspěvku na několika místech použity — v rozporu s teoretickým vymezením — termíny kanonické právo a církevní právo jako identické, je tak činěno pouze z důvodů literárních. Vždy máme na mysli tentýž souhrn norem, který vydává katolická církev latinského ritu.

²⁾ Srv.: Naposledy V. V a n ě ě k, *Dějiny státu a práva v Československu*, Praha 1976, str. 10, 123, 179, 181, 379.

³⁾ Srv.: Naposledy J. K i n c l a kol., *Všeobecné dějiny státu a práva*, Praha 1983, str. 210—218, 228—230, 408—409. Ukázky pramenů kanonického práva přinesly naposledy chrestomatie: Kol. pod vedením S. B a l í k a, *Texty ke studiu obecných dějin státu a práva II. Feudální stát a právo*, Praha 1974 (ofset), str. 370—404, a S. B a l í k, K. L i t s c h, K. M a l ý, *Texty ke studiu obecných dějin státu a práva III. Kapitalistický stát a právo*, Praha 1977 (ofset), str. 247—251.

menech kanonického práva jen do vydání Codexu Iuris Canonici Pii X. vyhlášeného 27. května 1917 s účinností od 19. května 1918. Tato informace byla až do listopadu roku 1983 dostačující. Tehdy však došlo k podstatné změně. Papežskou konstitucí *Sacrae disciplinae leges* vstoupil v platnost nový kodex církevního práva *CODIX IURIS CANONICI AUCTORITATE JOANNIS PAULI PP II. PROMULGATUS*.⁴⁾ Je proto zřejmé, že úplnost pedagogické materie si žádá doplnění a učitelé právně historických oborů by měli mít dostupnou možnost seznámit se s novým zákoníkem. Protože se v domácí sekulární literatuře žádná širší informace o něm doposud neobjevila,⁵⁾ chtěl by otištěný příspěvek těmto požadavkům ve skromné míře vyhovět, ale pochopitelně také posloužit dalším zájemcům ve zprostředkování, byť jen úvodních a přirozeně pouze dílčích, poznatků o této kodifikaci.

2. Proč nový církevní zákoník

K reformě kanonického práva přistoupila katolická církev v podstatě z týchž důvodů, které ji vedly počátkem šedesátých let k přijetí koncepce přizpůsobení se současnému světu, do jejíhož rámce je novou právní úpravu třeba zahrnout. I když dlouho vedoucí církevní kruhy odmítaly respektovat hluboké proměny na naší planetě, jež započaly po VŘSR a byly prohloubeny vývojem po skončení II. světové války, sílu faktů nebylo možno do nekonečna přehlížet nebo pasívně registrovat. Ve srovnání s rokem 1917, kdy byl dokončen předchozí zákoník, se svět změnil nejen geograficky, ale především sociálně politicky. Došlo k jeho novému mocenskému rozdělení, monopolní postavení kapitalismu bylo narušeno vznikem prvního socialistického státu světa a posléze utvořením světové socialistické soustavy; zhroutil se systém kolonií a vytvořil se rozvojový třetí svět, do něhož chce církev, a velmi intenzívně na tom pracuje, misijně pronikat, aby kompenzovala ztracené pozice ve většině socialistických států a částečné snížení religiozity i v dalších zemích. Tomu bylo nutno přizpůsobit i kanonické právo, neboť dřívější kodex vycházel v zásadě z pozdně feudálních měřítek na svět a poměry v něm.

Katolická církev pochopila, že musí překonat staletý evropocentrismus a římský kuriální centralismus, chce-li nejen naplnit obsah slova ve svém názvu, ale chce-li především překonat stíny dřívějšího utilitaristického postupu proti „pohanským tradicím“; obojího je potenciálně možno postupně dosáhnout jen prosazením principu respektu místních zájmů věřících komunit a připuštěním kulturní svébytnosti mimoevropských národů. Z tohoto důvodu převažující abso-

⁴⁾ AAS 75, (25. 1.) 1983, Pars II, XXX + 317 str.; errata AAS 75, (22. 9.) 1983, Pars II, Appendix, str. 321—324.

⁵⁾ Katolická publicistika přinesla několik příspěvků v časopise *Duchovní pastýř* (9/1983, 1/1984, 3/1984, 5/1984).

lutní závaznost starého práva (c. 81 starého CIC) byla brzdou a musela být nahrazena široce uplatněným principem subsidiarity (c. 87 nového CIC), který připouští zákonodárnou pravomoc místních církevních autorit, pokud zákoník nestanoví něco jiného. Tuhý normativní centralismus ustoupil částečnému pluralismu tvorby i aplikace práva partikulárními církvemi, smyslem čehož je najít křesťanství latinského ritu cestu i do jiných prostředí a kultur.

Starý CIC rovněž neodpovídal pokroku, k němuž mezitím došlo v nazírání na postavení jednotlivce v lidské společnosti. Všeobecný rozmach vzdělanosti, úbytek bílých míst analfabetismu, rozvoj vědy a stupeň a šíře osvojení jejích poznatků, stále širší a hlubší zakotvování individuálních občanských práv a politických svobod ve státním zákonodárství se dostaly do kontroverze s tradičně církví zastávanou zásadní nerovností mezi laiky a duchovními a mezi věřícími ženami a muži. Bariéry tohoto druhu mělo nové právo alespoň, když už ne zcela překonat, tak alespoň omezit.

V církevním zákonodárství bylo dále třeba provést zapracování ekumenických principů, k nimž ovšem katolická církev přistupuje na rozdíl od jiných křesťanských církví a společností velmi rezervovaně, přestože už rezignovala na dříve hláсанou nesnášenlivost a postulované právo, že jen ona jediná má nárok na to, aby zastupovala všechny pokřtěné (c. 12 CIC 1917). Respektuje nyní individuální právo na náboženskou svobodu⁶⁾ a uznává nekatolická křesťanská náboženská společenstva jako církve.⁷⁾ Kodex proto zdůrazňuje (c. 11), že křesťané, kteří přijali křest v některé nekatolické církvi, nejsou vázáni právním řádem církve katolické. Změna v posuzování odloučených křesťanů musela být do kanonického práva rovněž zahrnuta.

Naléhavých a přitom zásadních důvodů pro novelizaci kanonického práva se nahromadilo tedy naráz hned několik.

3. Průběh kodifikačních prací

Nový CIC byl vytvářen přibližně půl třetího desetiletí, i když vlastní legislativní práce trvaly méně, necelých sedmnáct let. K rozhodnutí provést korekce v zákoníku z roku 1917, který sloužil katolické církvi 65 let, a který byl všeobecně považován za pozoruhodné právnícké dílo, dospěla římská kurie na konci padesátých let v době pontifikátu Jana XXIII. V souvislosti s přípravou nové globální církevní orientace, pro níž se vžil italský termín *aggiornamento*, jež byla posléze v oblasti věroučné a organizační provedena na II. vatikánském koncilu (1959 až 1965), vyhlásil výše zmíněný papež, spolu s rozhodnutím svolat obecný církevní sněm, také úmysl revidovat doposud platný kodex kanonického práva.

⁶⁾ II. vatikánský koncil, *Dignitas humanae*, čl. 2, AAS 58, 1966, str. 929–941.

⁷⁾ II. vatikánský koncil, *Lumen gentium*, čl. 15, AAS 57, 1965 str. 5–75 a *Unitas redintegratio*, čl. 3, AAS 57, 1965, str. 90–107.

V březnu roku 1963 (28. 3.) byla jmenována 40členná komise PONTIFICIA COMMISSIO CODICI IURIS CANONICI RECOGNOSCENDO na čele s kardinálem P. Ciriacim.⁸⁾ Ta však zůstala až do posledního koncilního zasedání nečinná, čekajíc na uzavření církevního sněmu. Jeho výsledky,⁹⁾ resp. změny, které především v eklesiologii, liturgii, postoraci, v řeholním životě přinesl, byly ve srovnání s dosavadním stavem tak výrazné, že jejich právní transformace překračovala možnosti pouhé revize dosavadního zákoníku a naznačovala nutnost zásahu mnohem hlubšího; začalo se stále častěji a hlasitěji hovořit o obnově kanonického práva — tedy o jeho novém kodifikování.

Technické práce začaly v listopadu 1965, když již v červnu téhož roku jmenoval Pavel VI. do komise 70 dalších konsultorů, odborníků z řady oborů, nejen právníků a teologů, ale i lékařů a sociologů. Generální komise byla rozdělena do 13 subkomisí (COETUS), když každé byl svěřen určitý úsek k zpracování předběžného návrhu. Zjevná snaha promítnout výsledky koncilu do církevního kodexu a interpretovat sněmovní usnesení jazykem práva, se neskryvaně projevila ve jmenování bývalého sekretáře koncilu P. Feliciho (po smrti Ciriaciho) v červnu roku 1967 předsedou kodexové komise.

Přesto však práce pokračovaly jen zvolna; někdy se zdálo, jako by zcela ustaly. Určitou akceleraci v činnosti přineslo až 10 směrnic schválených pro komisi biskupskou synodou 4. října 1967. Příprava zákoníku byla zpočátku zahalena rouškou tajemství a na veřejnost pronikaly jen náhodné a kusé informace. Období dohadů a spekulací ukončilo teprve rozhodnutí komise vydávat půlročné zpravodaj o své práci.¹⁰⁾ Teprve v letech 1972—1977 byla v subkomisích zpracována tzv. SCHÉMATA — tematické návrhy dílčích celků zákoníku. Ty pak byly předloženy k posouzení a připomínkování biskupům, univerzitám, fakultám, vedení řeholí a kongregací, úřadům římské kurie, jež podávaly své měnící, rozšiřující nebo zužující mínění tzv. MODI. Konečně byl definitivní návrh kodexu vytištěn a 29. 6. 1980 předložen papeži. Původně se předpokládalo, že celkový návrh bude ještě jednou zaslán všem biskupům světa. To se nakonec nestalo, protože episkopát sám naléhal na uspišení závěru kodifikačních prací. Papež jmenoval 30 nových členů komise, kteří mohli přednést návrhy na případné změny. Z nich byla sestavena souhrnná zpráva (RELATIO) a ta předána přípravné komisi. Ve dnech 20.—28. 10. 1981 se konalo její poslední zasedání, na němž odhlasovala definitivní znění kodexu. Do textu však zasáhli ještě papežovi důvěrníci a tito „quisbusdam peritis“, jak je označuje předmluva CIC, provedli v jeho znění některé retuše. V dubnu 1982 byl zákoník opětovně vy-

⁸⁾ Ciriaci pobýval v letech 1928—1933 v Praze jako nuntius. Srv.: A. Š a n d a, *De Petri Ciriaci, nuntii apostolici, legatione Pragensi*, Praha 1933.

⁹⁾ Úplné vydání jeho dokumentů in: *Acta et Documenta Concilio Oecumenico Vaticano II Apparando, Series I (Antepreparatoria), I—IV, Indices, Citta del Vaticano 1960—1961; Series II (Praelatoria), I—III, Citta del Vaticano 1964—1969.*

¹⁰⁾ *Communicationes, Typ. Pol. Vatt. 1969—1982.*

tištěn a odevzdán papeži ke schválení a publikaci (promulgatio), což tento učnil 25. 1. 1983 a současně stanovil jeho závaznost na 27. 11. 1983.

4. Nejdůležitější problémy kodifikační práce

Tvůrci zákoníku stáli především před problémem juristické interpretace teologických sentencí koncilních usnesení. Nešlo jen o jazykovou stránku věci. V řadách kodifikátorů nebylo zdaleka jednoty o metodě a nástrojích tohoto přetlumočení. Předchozí kodex byl vytržbeným příkladem juristické dokonalosti, čerpajícím ze staleté tradice římsko-právní a kanonicko-právní vzdělanosti. Zahrnoval normativní východiska, pojmy, i jednotlivé právní konstrukce utvářené po staletí a získávající svůj tvar z posledního stadia poznatků sekulární i kanonické právní vědy, v nichž rozhodující roli hrála tradice pandektistiky. I když šlo o právo kanonické, převažoval v něm normativismus nad teologií.

Naproti tomu nová kodifikace je v mnohém charakteru odlišného. Tvůrci zákoníku vědomě usilovali o dosažení na první pohled patrné odlišnosti norem kanonických od norem práva státního, nejen, což je přirozené, v obsahu, ale i ve formě (nerespektování běžných pravidel legislativní techniky o struktuře právní normy), aby zdůraznili jejich údajný sakramentární charakter, který byl v průběhu přípravných prací různými církevními osobnostmi zdůrazňován, včetně několika vystoupení papeže Pavla VI.

Uvnitř církevních kruhů se však proti výrazné snaze teologizovat právní normy objevily i protestující hlasy, tvrdící, že půjde-li o pouhé právní přetlumočení koncilní nauky jazykem práva, zmenší se autoritativnost a zeslabí vážnost zákona, jež by se mohl stát jen souhrnem rad a pokynů. Zazněly však i názory opačné, argumentující tím, že nový církevní právní řád nevystihne správně koncilní a pokoncilní učení a právo se stane brzdou pro pastorační činnost církve, ba dokonce zcela může zničit koncilní výsledky.

Oficiálně byl výsledný celek hodnocen jako právní dílo po všech stránkách velmi vyvážené, které „nepostrádá jednoduchosti, jasnosti i právní vědy“, avšak první hodnocení vyslovovaná kanonisty naznačují, že přece jen více se prosadil směr zužující obsah hlavních koncilních dokumentů.¹¹⁾ A tak klasická zásada „ubi societas, ibi ius“ nebyla opuštěna ani v tomto zákoníku.

5. Systematika

Charakterizovat systém nového kodexu jednoznačně není snadné.¹²⁾ Kodifikační komise uvedla, že jde o smíšenou formu římského schématu osoby, věci,

¹¹⁾ Srv.: R. S e b o t t, *Nový církevní zákoník, očekávání, výsledky a perspektivy*, Herder Korespondenz, Freiburg i.B., 3/1983. Český překlad německého originálu Institut SPVC MK ČR.

¹²⁾ Podrobně je uveden v příloze, str. 200 a násl.

žaloby a teologické nauky o třech úřadech církve (munus docendi, sanctificandi, regendi). Je třeba však objektivně říci, že i zkušení kanonisté zdůrazňují nutnost fantazie k pochopení tohoto úmyslu. Nová systematika se především chtěla vyrovnat s kritikou systému starého kodexu, kde mnohým se zdálo neúnosné věcné chápání svátostí, které byly zařazeny do III. knihy *De rebus*.

Zákoník je na rozdíl od předchozího (5 knih) členěn na 7 knih (LIBER), dělených na tituly (TITULUS), hlavy (CAPUT), články (ARTICULUS) a jednotlivé kánony (CANONES). Některé knihy (II, IV, VI, VII) jsou děleny ještě na části (PARS), případně (II, VII) dále na oddíly (SECTIO). Počet kánonů byl snížen z 2414 (CIC 1917) na 1752. Omezení bylo provedeno především ve třech oblastech: v právu beneficiálním (can. 1409—1494 škrtnuty), v právu procesním (snížení z 643 na 353 can., zcela chybějí normy kanonizační a beatifikační) a v právu trestním (snížení z 220 na 89 can.). Zákoník je uveden papežskou konstitucí a předmluvou, která obsahuje stručné dějiny kanonického práva. Zakončen je obsahem, index, který byl v předchozím kodexu, připojen není.

6. Vztah ke starému právu

Nový kodex neobsahuje veškeré platné církevní právo. V důsledku prudkého rozvoje normotvorby po druhém vatikánském koncilu byla vydána řada obecně závazných předpisů v různých formách papežských dekretálů, které upravují často velmi důležité právní otázky. Zákoník v některých případech zahrnuje vlastně opakovanou úpravu této materie,¹³⁾ v jiných — a to častěji — ji bez povšimnutí přechází.¹⁴⁾ Ať se jedná o ten nebo onen případ, nijak se po nabytí závaznosti kodexu nezměnila platnost těchto zákonodárných aktů. Platí buď vedle CIC, nebo spolu s příslušnou partií CIC nadále. Dále kodex neosvobozuje od závaznosti jiných církevních dokumentů doktrinálního nebo pastoračního charakteru a taktéž ponechává v platnosti předpisy liturgické.

Kánony 3—6 výslovně stanoví, co zákoník ze starého práva ruší a co platným právem zůstává.

Zrušeny jsou:

- 1) CIC z roku 1917;
- 2) ostatní univerzální a partikulární zákony odporující CIC, pokud o partikulárních v něm není stanoveno něco jiného;

¹³⁾ Např.: *Motuproprio Apostolica Sollicitudo* z 15. 9. 1965 (Synoda biskupů), AAS 57, 1965, str. 775—780; *Motuproprio Ecclesiae Sanctae* z 6. 8. 1966 (biskupská konference), AAS 58, str. 757—758 aj.

¹⁴⁾ Např.: *Constitutio Apostolica Pontifici eligendo* z 1. 10. 1975 (papežská volba), AAS 67, 1975, str. 609—645; *Constitutio Apostolica Regimini Ecclesiae* z 15. 8. 1967 (kompetence úřadů římské kurie), AAS 59, 1967, str. 885—928 aj.

3) veškeré univerzální a partikulární trestní zákony vydané papežským stolcem, pokud je kodex nereguluje;

4) ostatní obecné disciplinární zákony, pokud obsahují materii, která je v novém zákoníku zpracována;

5) živé obecné nebo partikulární obyčeje, které jsou v rozporu s novým CIC nebo výslovně jím rušeny, pokud nestanoví zákoník něco jiného; totéž platí o obyčejích staletých nebo od nepaměti trvajících, tyto je však možno tolerovat, jestliže podle rozhodnutí ordináře nemohou být potlačeny vzhledem k místním a osobním podmínkám.

V platnosti zůstávají:

1) smlouvy, které svatá stolice uzavřela se státy (*cum nationibus aliisque societatibus politicis*), a to i tehdy, když kodex obsahuje předpisy v rozporu s obsahem těchto dohod;

2) práva a privilegia udělená papežským stolcem fyzickým a právnickým osobám, pokud je kánony kodexu výslovně neodvolávají;

3) živé obecné nebo partikulární obyčeje, které dosud žijí mimo právo (*praeter ius*).

O tom, jak mají být vykládány normy starého práva, které přešly nezměněné z předchozího do nynějšího kodexu, hovoří zvláštní interpretační pravidlo. To říká, že je třeba je posuzovat s přihlédnutím ke kanonické tradici (c. 6, § 2).

CIC z roku 1983 není tedy zákoníkem výlučným.

7. Z obsahu zákoníku

V příloze uvádíme podrobnou systematiku kodexu, z níž jsou zřejmé základní obrysy náplně jednotlivých knih i menších celků. Na tomto místě můžeme připomenout pochopitelně jen některé výrazné novoty nebo upozornit na odlišné pojetí některých institutů ve srovnání s předchozím zákoníkem.

Z hlediska materiálního obsahu je patrně nejzajímavější kniha II (Boží lid), která obsahuje úpravu hierarchické výstavby církevní struktury a vymezení prostředků, jimiž církevní orgány realizují svůj díl zákonodárné a administrativní moci v církevním mechanismu; je prozatím tedy jakousi církevní ústavou.¹⁵⁾ V této části zákoníku je bezpochyby nejvíce podstatných změn a promítá se do nich výsledek koncilu nejzřetelněji.

Zákonodárce odložil dosavadní kategorické rozlišování věřících na církev vládnoucí a ovládanou a zeslabil striktní rozdíl mezi kleriky a laiky. Naznače-

¹⁵⁾ Zákoník měl obsahovat skutečnou církevní ústavu — *Lex Ecclesiae Fundamentalis*. Návrh základního zákona církve však nebyl do konečného znění zákoníku zařazen. S jeho vydáním se údajně počítá během příštích pěti let. Má, mimo jiné, obsahovat i kapitolu o vztahu církve a lidské společnosti (*De Ecclesiae et Hominum Consortione*), v jejímž rámci má být upraven vztah církve a států a řešena otázka o poměru kanonického práva k právním řádům jednotlivých států.

nou změnu dobře charakterizuje fakt, že v rámci knihy II je úprava práv a povinností laiků umístěna před obdobnou úpravou na straně kleriků. Tvůrci partie vycházeli z úvahy, kterou předchozí zákoník nerespektoval, totiž že klerikem se nikdo nerodí, teprve svobodnou volbou a přijetím do církevní služby se jím stává. Samo zařazení partie o základních oprávněních a povinnostech všech věřících (c. 208—223) a speciálně laiků (c. 224—231) korigovalo tisíciletý vžitý obraz o plnoprávných pastýřích a téměř bezprávném stádu. Tomu, kdo sledoval v posledních dvou desetiletích vývoj v církvi, jistě neušel zvláštní rozpor. Na jedné straně mluvčí církevní doktríny, v současném období je to příznačné i pro papeže Jana Pavla II., stále poukazovali (i když bezpochyby tím byl sledován také mezinárodněpolitický aspekt) na důstojnost lidského individua a nezbytnost jeho respektu, avšak na druhé straně téže církvi připadalo velmi dlouho zatěžko přiznat taková práva jednotlivci ve vlastní oblasti.

Zlepšení pozice laického živlu je patrné z mnoha kodexových ustanovení. Církvi mu byla nucena přiznat v shora uvedených kánonech, ale i na dalších místech zákoníku, řadu významných nových práv (i povinností). Shrnout je lze ve stručnosti tak, že zvýraznění úlohy laiků se stalo dvojím způsobem: laici — především muži — byli připuštěni k výkonu některých bohoslužebných úkonů (např. kázání c. 739, 766) dosud vyhrazených jen duchovním a, tj. druhá rovina, mohou se zúčastňovat různých jednání kolektivních církevních orgánů (diecéšní pastorační rada, farní pastorační rada, diecéšní synoda) a také vykonávat trvale některé úřady a služby (akolity, lektora, diecéšního hospodáře). V některých případech to plyne ze zákoníku přímo, v některých až po splnění určitých předpokladů, na základě opatření příslušných orgánů církevní struktury.

I když bylo dále zrušeno přibližně 30 ustanovení ze starého zákoníku, která diskriminovala ženy, radikálnější změnu v právním postavení žen nový zákoník nepřináší. Přetrvávají stále zákazy, plynoucí ze skutečnosti, že osoby ženského pohlaví nemohou být v katolické církvi ordinovány do žádného ze stupňů duchovního stavu (jáhen, kněz, biskup).

Realita 20. století donutila Vatikán částečně modifikovat dosavadní absolutismus církevních autorit — především diecéšních biskupů — vytvářením poradních a iniciativních orgánů (jen výjimečně se samostatným rozhodovacím právem), v nichž je aktivováno ke spolupráci ve správě církevních provinciích v doposud naprosté izolaci udržované kněžstvo. Zákoník proto počítá s obligatorním zřízením kněžské rady (c. 495—501; část členů je jmenována, část volena, zbytek virilních) v každé diecési, která je biskupovi nápomocna v jejím řízení a sboru konzultorů (c. 502; jmenován biskupem na 5 let z členů kněžské rady). Novou institucí jsou také biskupské konference (c. 447—459), mající povahu právnických osob s rozsáhlou zákonodárnou pravomocí, v nichž zasedají diecéšní a další biskupové určitého národa nebo určitého území.

Přestože vedle dosavadní výlučné monokratičnosti nacházejí v církevním ústrojí své místo i kolegialita a reprezentativnost, což svědčí o úmyslu zapojit do vnitro-

církevních záležitostí činným způsobem více osob, mimocírkevní veřejná (c. 285, § 3, 4, c. 286) a především politická činnost duchovenstva je stále zakazována (c. 287, § 2).¹⁶⁾

K důležité terminologické změně dochází v označení dřívějších řeholí a kongregací. Nový kodex hovoří o *Institutech* bohu zasvěceného života (c. 573—730) a *Společenstvích* apoštolského života (c. 731—746).

V zemích, kde je katolická tradice silná a prostupuje doposud mnohé sociální vztahy, byla očekávána s napětím nová úprava manželských poměrů. Ve skutečnosti tato partie zákoníku nepřináší vesměs bezprostředně nové prvky. Spíše shrnuje, věcně i jazykově sjednocuje a formulačně propracovává dílčí úpravy, které už byly vydány na počátku sedmdesátých let.¹⁷⁾ Nelze ovšem nepřipomenout, že z řad členů kodifikační subkomise byly předloženy návrhy na celkové přepracování této partie, k nimž však přihlédnuto nebylo. Přesto kodexová úprava musela reflektovat na současný stav státního manželského práva a nepřehlížet uvolnění manželských a rodinných vazeb, které nastalo od dvacátých let.

Změnilo se kanonické chápání samé podstaty manželství z ryze právního vztahu mezi manželi na „vztah lásky a vzájemného darování sebe sama“. Další výrazné změny vycházejí vstříc spíše nekatolickým manželským svazkům, protože na základě hledisek II. vatikánského koncilu je stanoveno (c. 1659), že jen *matrimonium catholicorum* podléhá kanonickému právu, kdežto sňatky osob pokřtěných v jiné křesťanské církvi jsou z podřízení kanonickému právu církve latinského ritu uvolněny (opak stanovil c. 1016 CIC 1917). Taktéž osoby, které byly sice katolicky pokřtěny, ale formálním aktem církev opustily, neváže jako dříve povinnost kanonické formy. Naopak, a to je projev ekumenismu, bylo umožněno nekatolíkům podat žalobu v manželském procesu před katolickými soudy (c. 1476, 1674). Přesto sňatek mezi dvěma křesťansky pokřtěnými, katolíkem a nekatolíkem, není možno uzavřít bez výslovného souhlasu ordináře (c. 1124). I v právní úpravě výchovy dětí jsou patrné určité úlevy. Církev již nenutí rodiče, aby děti ze smíšených manželství, bez ohledu na přání nekatolického partnera, byly vychovány katolicky a toleruje nyní výběr výchovy podle svědomí partnerů (c. 1125, § 1, 2), avšak nerespektuje nadále svobodu svědomí katolického manželského páru a postihuje jej censurou (c. 1366), jestliže své děti dají pokřtít a vychovat v nekatolickém náboženství (což je vlastně v rozporu s pokoncilním *Motuproprio Matrimonia mixta*).

Zjednodušil se rovněž složitý systém překážek vylučujících uzavření platného

¹⁶⁾ Aplikaci tohoto ustanovení hodlá církev zřejmě důsledně uplatňovat. Svědčí o tom případ známého italského spisovatele a novináře G. Bozza, který přijal kandidaturu socialistické strany k volbám do Evropského parlamentu. Byl postaven před soud janovské arcidiecése, do které je jako kněz příslušný (inkardinován).

¹⁷⁾ *Sv. c. Motuproprio Matrimonia mixta* z 31. 3. 1970, AAS 62, 1970, str. 257—263; *Motuproprio Causas matrimoniales* z 28. 3. 1971, AAS 63, 1971, str. 441—446.

sňatku. Zákoník zná jen překážky rušící (dříve i bránící) a provedl v nich některá zjednodušení (např. cizoložství s příslibem manželství nebo s uzavřením občanského sňatku už není překážkou) nebo zmírnění u pokrevního příbuzenství (překážky $2/3$ a $3/3$ byly zrušeny), stejně i překážka švagrovství v boční linii odpadla. V počítání příbuzenských stupňů se kodex odvrací od germánského a přiklání se k římskému způsobu, který je používán i v právu východních (sjednocených) církví.

I když je počet norem majetkového práva (kniha V) ve srovnání s obdobnou částí předchozího zákoníku poměrně malý, což je především dáno zrušením zdiskreditovaných beneficí, které byly doposud spjaty s každým církevním úřadem (*officium*) a také tím, že na mnoha místech odkazuje kodex na státní právní řád (pokud není v rozporu s božským právem), nepřestává církev věnovat bedlivou péči svému majetku a jeho růstu. CIC konstituuje zvláštní orgány, které se za využití hospodářských a právních schopností a znalostí věřících laiků mají věnovat správě, dispozicím, případnému množování movitého a nemovitého majetku. V každé diecési se zřizuje obligatorně tříčlenná hospodářská rada (c. 492—494) a úřad diecévního hospodáře (c. 494), které mají usnadnit diecésnímu biskupovi starost o ryze ekonomické problémy. Hospodářská rada je fakultativní i na úrovni farnosti.

Nové orgány se speciálně ekonomickou funkcí a mnohem výraznější využití profesionálně zdatných laiků, to jsou profilující novinky církevního majetkového práva.

Trestní právo, přesněji řečeno trestní a disciplinární právo (kniha VI), prošlo značnou redukcí. Nic to ovšem nemění na tom, že existence celé řady jeho pojmů a institucí vyvolává, a to i u kanonistů samých, reminiscence v některých případech takřka středověké. Zákonodárce se proto usiloval zatímni příslovečnou tvrdost a osudovou nevyhnutelnost, které dopadaly na provinilce za spáchání církevního přestupku nebo deliktu, nahradit umírněností a shovívavostí. Nabádá pověřené authority, kterým je trestání svěřeno (c. 1343—1348), k uvážlivosti a k uvalení postihu, až když všechny prostředky prevence (varování, napomenutí) nebo mírnějšího dopadu (např. pokání) byly vyčerpány. Přesto však je těmto autoritám ponechána volnost v polovině klasické trestněprávní floskule „*nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege*“, neboť i když jsou kodexem vyloučeny druhy postihů, jež zákoník výslovně neuvádí, skutkové podstaty, jejichž naplnění je možno trestat, text zákoníku vypočítává jen příkladmo, protože i další veřejné porušení církevních norem může být „spravedlivě a uvážlivě trestáno“ (c. 1399).

Počet výslovně uvedených trestných činů byl omezen na čtrnáct (např.: c. 1364, § 1 — apostacie, hereze, schisma, c. 1370, § 1 — násilný útok na papeže, c. 1388, § 1 — porušení zpovědního tajemství, c. 1394, § 1 — sňatek duchovního,

c. 1398 — potrat), přičemž zmizela především řada deliktů latae sententiae, jejichž následek si přivodí delikvent ipso facto svým jednáním nebo chováním.

K dalšímu zmírnění došlo v oblastech, které jsou upraveny na jiných místech, ale s vnitrocírkevní disciplínou úzce souvisí. Omezeno bylo přikázání postů a abstinence. Nový CIC stanoví (c. 1251), že v církvi jsou všechny pátky dny zdrženlivosti a Popeleční středa a Velký pátek dny postu a zdrženlivosti.

Taktéž pokud jde o podmínky, kdy lze odmítnout církevní pohřeb (c. 1184, § 1), zákoník zachovává jen několik extrémních případů (notoričtí odpadlíci od víry, heretikové, schismatici, ti, kteří nařídili své zpopelnění z důvodů odporujících křesťanské víře a jiní veřejní hříšníci, avšak jen když by to způsobilo rozmrzelost věřících).

Protože část trestního práva je, jak už jsme uvedli, vlastně právem disciplinárním a některé trestní postihy se vyhláší správním dekretem, objevila se v průběhu přípravných prací myšlenka kontrolovat správní praxi správními soudy, aby se tak zlepšily možnosti prosazování a obhajoby práv jednotlivce. Bylo proto velkou novinkou, když Pavel VI. v srpnu roku 1967 vytvořil administrativní soudní pravomoc.¹⁸⁾ Schéma zákoníku z roku 1980 předpokládalo v c. 1684—1692 takové soudní tribunály. V posledním okamžiku však dotyčné články byly škrtnuty.

8. Výklad zákoníku

K výkladu nového CIC i dalších univerzálních zákonů církve jmenoval 1. 2. 1984 papež 40člennou komisi, v níž vedle 10 kardinálů, 2 arcibiskupů a 26 konzultorů zasedají také dva laici.¹⁹⁾ V jejím čele stojí venezuelský arcibiskup a bývalý sekretář kodexové komise R. J. Castillo Lara. Nově vytvořená komise je současně oprávněna vykládat i dekrety II. vatikánského koncilu. Zřízením výkladové komise byla formálně ukončena činnost komise pro revizi kanonického práva a komise pro výklad dekretů II. vatikánského koncilu. Jen tento orgán bude provádět autentický výklad kanonického práva; výklad musí být potvrzen papežskou autoritou.

9. Závěr

Vydání v pořadí třetího zákoníku kanonického práva je pro katolickou církev nesporně událostí mimořádného významu. Také pro ostatní křesťanské konfese je realitou, kterou musí brát na vědomí. Kodifikace se tak dotýká, ať chtě nebo

¹⁸⁾ Srv.: *Constitutio apostolica Regimini Ecclesiae universae* z 15. 8. 1967, AAS 59, 1967, str. 885—928.

¹⁹⁾ Srv.: *Osservatore Romano* z 1. 2. 1984.

nechtě, velikého množství lidí, aniž bychom chtěli tento kruh přesně specifikovat rozbořením různých variant vztahu kanonického práva k právním řádům jednotlivých států.

Vyhlášení závaznosti kodexu ukončilo složité období právního řádu katolické církve, které nastalo po vydání výsledků II. vatikánského koncilu, v jejichž důsledku části CIC z roku 1917 pozbyly buď zcela faktické platnosti, nebo byly jako neživotné antikvovány. Vytvořila se paradoxní situace, v níž se staré právo dostalo do rozporu s teologií a z ní plynoucími novými univerzálními církevními zákony, upravujícími mnohé dílčí otázky odlišně od starého CIC. Pro vzniklý svérázný konglomerát norem se vžil termín „pokoncilní církevní právo“, ²⁰⁾ jehož složitost vyvolala na nižších stupních církevní struktury u některých okruhů norem (např. manželské právo) nejen nejasnosti, ale dokonce pochybnosti o tom, co je platné a co nikoli. Za této situace přineslo vyhlášení zákoníku očekávanou jistotu. Vatikán si vyhradil udělování souhlasu k překladům kodexu do národních jazyků a k jeho dalšímu publikování. Krátce po zpřístupnění jeho textu v latinském originálu a úředním italském překladu, ²¹⁾ začaly vycházet příručky reformovaného kanonického práva, ²²⁾ pak jeho překlady ²³⁾ a první komentáře (italský, německý).

Od vydání zákoníku a nabytí jeho účinnosti uplynulo příliš málo času na to, aby bylo možno podat jeho širší zhodnocení. Ostatně charakter našeho příspěvku to ani nedovoluje, ani to nebylo jeho cílem. Budiž proto stručně jen připomenuto — s vědomím toho, že výběr prvních výroků a soudů o nové kodifikaci je poznamenán nahodilostí — že v samém táboře kanonistů jsou vyslovovány dílčí výhrady k některým formálním a obsahovým rysům zákoníku, rovněž i k dalším praktikám uplatňovaným ve sféře kanonického práva.

Kritice byly podrobeny publikační zvyklosti. Zveřejňování církevních zákonů v AAS bylo označeno za zastaralé a bylo doporučeno přejít na systém uplatňovaný ve státním právu, kde předpisy vycházejí na souborech volných listů. Výhrada je dána tím, že jednou schválený kodex je stále vydáván v téže podobě, jak byl přijat, aniž by byly zaznamenávány změny, které mezitím nastaly. Použivatel CIC jej musí ustavičně uvádět v nejnovější stav, a to přesahuje možnosti a síly jednotlivce. Realizace návrhu by vyloučila nejasnosti a právní nejistotu, která byla typická pro kanonické právo v minulých 20 letech.

²⁰⁾ Jeho souhrnný přehled poskytuje např. obsažná publikace *Grundriss des nachkonziliaren Kirchenrechts* (herausgegeben von J. Lissl, M. Müller, H. Schmitz). Fr. Pustet, Regensburg 1980.

²¹⁾ Srv.: *Codice di diritto canonico. Testo ufficiale e versione italiana*, Unione editori cattolici italiani, Roma 1983.

²²⁾ Např.: N. Ruf, *Das Recht nach dem neuen Codex Iuris Canonici für die Praxis erläutert*, Herder, Freiburg-Basel-Wien 1983.

²³⁾ Anglický autorizovaný překlad (určený pro Austrálii, Kanadu, Nový Zéland, USA) vydalo nakl. Collins Liturgical Publications, London 1983; německý překlad (určený pro NSR, Rakousko, Švýcarsko, Záp. Berlin) nakladatelství Butzon und Bercker, Kevelaer 1984.

Politování je vyslovováno nad nezařazením partie o kontrole církevní administrativy cestou soudní, která byla v příslušném návrhu obsažena. Tato výhrada souvisí s další skutečností, totiž že po schválení konečného textu zákoníku uplynulo ještě 15 měsíců, než byl promulgován. V této době byla provedena, mezi jinými, i tato retuš osobami, které nebyly oficiálně jmenovány do kodexové komise, a přesto výsledný tvar zákoníku podstatně ovlivnily, aniž by vystoupily z anonymity.

Je přirozené, že první reakce jsou také rozdílné podle prostředí, odkud přicházejí — není je možno proto přeceňovat. Přesto uvedeme několik hodnocení: z laických kruhů, ze země, kde je katolíků menšina a z úst osoby, kterou Vatikán považuje za odpadlíka.²⁴⁾

Z amerických a australských zdrojů byly zveřejněny výhrady k úpravě rozvodového procesu. Kodex skončil totiž experiment, který tamním katolíkům omezil od roku 1970 čekací dobu na potvrzení rozvodu vysloveného státním právem na 12 měsíců. Úprava kodexu opět říká, že všechny rozvody musí být přezkoumány tříčlenným apelačním soudem (c. 1682), což rozvodový proces, jak dokládají statistické údaje, prodlužuje.

Švýcarští katolíci při papežově návštěvě ve Švýcarsku (12. 6.—18. 6. 1984) s ohledem na početní převahu protestantů a nedostatek katolického kněžstva v zemi, vyjádřili nespokojenost s tím, že kodex opět vyřazuje ženy ze zastávání církevních úřadů a označili tuto skutečnost za „dalekosáhlou diskriminaci poloviny věřících v církvi“.

Suspendovaný dřívější arcibiskup M. Lefebvre, představitel tzv. tradicionalistů, kteří odmítají závěry II. vatikánského koncilu, se o kodexu vyjádřil následovně: „... nemůžeme pochopit, že papež podepsal církevní zákoník, ve kterém jsou zřejmé bludy.“

Svrchu uvedená hodnocení, přes rezervovanost, s kterou je třeba je přijímat, naznačují přece jen jedno: rozporuplnost v hodnocení zákoníku a převahu kritiky. Jisté není ničím neobvyklým, že tak rozsáhlé dílo, jakým nový CIC je, není přijímáno s všeobecným souhlasem. Přesto se zdá, že v podtextu výhrad je společný jmenovatel, který si ovšem církevní zákonodárce nemůže připustit. Zákoník je jen zákoníkem „přizpůsobení“, přizpůsobení se něčemu, co se mění a vyvíjí neustále, a co je leckde na Zemi už v jiném stadiu vývoje, než CIC zachycuje nebo, který spíše ani nechce a nemůže zachytit. Obsahuje proto v sobě jen snahu po dostižení společenské reality (a to ještě částečně), nikoli zřejmou snahu po anticipaci jejího vývoje. Církev však tuto perspektivu do svého práva vnést nemůže. Bude se jím vždy jen srovnávat se stavem, na jehož podobu má stále menší a menší vliv. Na tom nemohou změnit nic ani sebelepší subjektivní úmysly kodifikátorů ani sebekvalifikovanější prostředky jejich realizace.

²⁴⁾ Údaje byly vybrány z informačních materiálů Institutu SPVC MKČSR.

Příloha

Systematika CIC 1983:

KNIHA I VŠEOBECNÉ NORMY — De normis generalibus (k. 1—203)

Titul I — Církevní zákony (k. 7—22)

Titul II — Zvyky (k. 23—28)

Titul III — Všeobecné dekrety a instrukce (k. 29—34)

Titul IV — Jednotlivé administrativní akty (k. 35—93)

Hlava I — Všeobecné normy

Hlava II — Jednotlivé dekrety a příkazy

Hlava III — Reskripty

Hlava IV — Privilegia

Hlava V — Dispenze

Titul V — Statuty a řády (k. 94—95)

Titul VI — Osoby fyzické a právnické (k. 96—123)

Hlava I — Kanonické podmínky fyzických osob

Hlava II — Právnické osoby

Titul VII — Právní úkony (k. 124—128)

Titul VIII — Vládní pravomoci církve (k. 129—144)

Titul IX — Církevní úřady (k. 145—196)

Hlava I — Osazování církevního úřadu

Článek 1 — Svobodné udělení

Článek 2 — Navrhnutí do úřadu

Článek 3 — Vyvolení

Článek 4 — Požadání

Hlava II — Ztráta církevního úřadu

Článek 1 — Zřeknutí

Článek 2 — Přeložení

Článek 3 — Odvolání

Článek 4 — Zbavení

Titul X — Promlčení (k. 197—199)

Titul XI — Počítání času (k. 200—203)

KNIHA II BOŽÍ LID — De populo Dei (k. 204—746)

Část I — O v Kristu věrných — De christifidelibus (k. 204—329)

Titul I — Práva a povinnosti v Kristu věrných (k. 208—223)

Titul II — Práva a povinnosti v Kristu věrných laiků (k. 224—231)

Titul III — O posvátných služebnících nebo-li o klericích (k. 232—293)

	Hlava I	—	Výchova kleriků
	Hlava II	—	O připsání nebo-li inkardinaci kleriků
	Hlava III	—	Povinnosti a práva kleriků
	Hlava IV	—	O ztrátě klerického stavu
Titul IV	—	Osobní prelatury (k. 294—297)	
Titul V	—	Sdružování věřících (k. 298—329)	
	Hlava I	—	Všeobecné normy
	Hlava II	—	Veřejná sdružení věřících
	Hlava III	—	Soukromá sdružení věřících
	Hlava IV	—	Zvláštní normy o laických sdruženích
Část II	—	Hierarchická struktura církve — De Ecclesiae constitutione hierarchica (k. 330—572)	
Oddíl I	—	O nejvyšší autoritě církve (k. 330—367)	
	Hlava I	—	Římský velekněz a sbor biskupů
		Článek 1	— Římský velekněz
		Článek 2	— Sbor biskupů
	Hlava II	—	Biskupský synod
	Hlava III	—	Kardinálové svaté církve římské
	Hlava IV	—	Římská kurie
	Hlava V	—	Legáti římského velekněze
Oddíl II	—	Partikulární církve a jejich seskupení (k. 368—572)	
Titul I	—	Partikulární církve a pravomoci v nich ustavené (k. 368—430)	
	Hlava I	—	Partikulární církve
	Hlava II	—	Biskupové
		Článek 1	— O biskupech obecně
		Článek 2	— Diecéšní biskupové
		Článek 3	— O biskupech koadjutorech a auxiliářích
	Hlava III	—	Zamezení a uprázdnění biskupského stolce
		Článek 1	— Stolec zamezený
		Článek 2	— Stolec uprázdněný
Titul II	—	Seskupení partikulárních církví (k. 431—459)	
	Hlava I	—	Církevní provincie a církevní obvody
	Hlava II	—	Arcibiskupové
	Hlava III	—	Partikulární koncily
	Hlava IV	—	Biskupské konference
Titul III	—	Vnitřní uspořádání partikulárních církví (k. 460—572)	
	Hlava I	—	Diecéšní synoda
	Hlava II	—	Diecéšní kurie
		Článek 1	— Generální a biskupští vikáři
		Článek 2	— Kancelář, jiní notáři a archivy
		Článek 3	— Diecéšní hospodářská rada a hospodář (o radě ve věcech hospodářských a ekonomovi)
	Hlava III	—	Kněžská rada a sbor konzultorů
	Hlava IV	—	Kapituly kanovníků
	Hlava V	—	Pastorační rada
	Hlava VI	—	Farnosti, faráři a vikáři farností
	Hlava VII	—	Vikáři přespólní (Děkani obvodů)
	Hlava VIII	—	Rektoři kostelů a kaplani
		Článek 1	— Správcové kostelů
		Článek 2	— Kaplani
Část III	—	Instituty Bohu zasvěceného života a společenstva apoštolského života — De institutis vitae consecratae et de societatibus vitae apostolicae (k. 573—746)	

- Oddíl I — Instituty Bohu zasvěceného života (k. 573—730)
- Titul I — Všeobecné normy (k. 573—606)
- Titul II — Řeholní společnosti (k. 607—709)
- Hlava I — Řeholní domy, jejich zřízení a zrušení
- Hlava II — Správa řeholních společností
- Článek 1 — Představení a jejich rady
- Článek 2 — Řeholní kapituly
- Článek 3 — Řeholní majetek a jeho správa
- Hlava III — Přijímání kandidátů do řehole a jejich výchova
- Článek 1 — Přijímání do noviciátu
- Článek 2 — Noviciát a výchova noviců
- Článek 3 — Řeholní sliby
- Článek 4 — Řeholní výchova
- Hlava IV — Práva a povinnosti řeholních společností a jejich členů
- Hlava V — Řeholní apoštolát
- Hlava VI — Odloučení od řeholní společnosti
- Článek 1 — Přejít z jedné řehole do druhé
- Článek 2 — Vystoupení z řehole
- Článek 3 — Propuštění z řehole
- Hlava VII — Řeholníci — biskupové
- Hlava VIII — Konference vyšších řeholních představených
- Titul III — Světská společenství (k. 710—730)
- Oddíl II — Společenství apoštolského života (k. 731—746)

KNIHA III UČITELSKÝ ÚKOL (POSLÁNÍ) CÍRKVE — De Ecclesiae munere docendi (k. 747—833)

- Titul I — Služba Božího slova (k. 756—780)
- Hlava I — Hlasání Božího slova
- Hlava II — Katechetická výchova
- Titul II — Misijní činnost církve (k. 781—792)
- Titul III — Katolická výchova (k. 793—821)
- Hlava I — Školy
- Hlava II — Katolické univerzity a jiné vyšší studijní instituty
- Hlava III — Univerzitní a církevní fakulty
- Titul IV — O nástrojích společenské komunikace a zvláště o knihách (k. 822—832)
- Titul V — Vyznání víry (k. 833)

KNIHA IV POSVĚCUJÍCÍ ÚKOL (POSLÁNÍ) CÍRKVE — De Ecclesiae munere sanctificandi (k. 834—1253)

- Část I — Svátosti — De sacramentis (k. 840—1165)
- Titul I — Svátost křtu (k. 849—878)
- Hlava I — Udělování křtu
- Hlava II — Udělovatel křtu
- Hlava III — Křtěnci
- Hlava IV — Kmotři
- Hlava V — Důkaz o udělení křtu a jeho záznam
- Titul II — Svátost biřmování (k. 879—896)
- Hlava I — Udělování biřmování
- Hlava II — Udělovatel biřmování
- Hlava III — Biřmovanci
- Hlava IV — Kmotři

	Hlava V — Důkaz o udělení biřmování a jeho záznam	
Titul III	— Eucharistie — O nejsvětější Eucharistii (k. 897—958)	
	Hlava I — Slavení Eucharistie	
	Článek 1 — Vysluhovatel Eucharistie (O služebníku nejsvětější eucharistie)	
	Článek 2 — Účast na Eucharistii	
	Článek 3 — Posvátné obřady a vysluhování Eucharistie	
	Článek 4 — Čas a místo slavení Eucharistie	
	Hlava II — Uchování a uctívání nejsvětější Eucharistie	
	Hlava III — O příspěvku na celebrování mše	
Titul IV	— Svátost pokání (k. 959—997)	
	Hlava I — Udělování svátosti pokání	
	Hlava II — Udělovatel svátosti pokání	
	Hlava III — Kajicník	
	Hlava IV — Odpustky	
Titul V	— Svátost pomazání nemocných (k. 998—1007)	
	Hlava I — Udělování svátosti pomazání nemocných	
	Hlava II — Udělovatel svátosti pomazání nemocných	
	Hlava III — O těch, kterým se má udělovat svátost nemocných	
Titul VI	— Svátost kněžství (O stavu) (k. 1008—1054)	
	Hlava I — Udělování a udělovatel svátosti kněžství	
	Hlava II — Příjemci svátosti kněžství	
	Článek 1 — Podmínky na straně ordinanda	
	Článek 2 — Předpoklady ordinace	
	Článek 3 — Irregularity a jiné překážky (ordinace)	
	Článek 4 — O vyžádaných dokumentech a přezkoumání ordinandů	
	Hlava III — Záznam a osvědčení o vysvěcení	
Titul VII	— Svátost manželství (k. 1055—1165)	
	Hlava I — Pastorační péče a akta potřebná k celebraci sňatku	
	Hlava II — Rušící překážky všeobecně	
	Hlava III — Rušící překážky zvláště	
	Hlava IV — Manželský souhlas	
	Hlava V — Forma uzavření manželství	
	Hlava VI — Smlouvaná manželství	
	Hlava VII — Manželství uzavřená tajně	
	Hlava VIII — Účinky manželství	
	Hlava IX — Manželská odluka	
	Článek 1 — O roztržení pouta	
	Článek 2 — Rozdělení manželů za trvání pouta	
	Hlava X — Konvalidace manželství	
	Článek 1 — Jednoduchá náprava — konvalidace	
	Článek 2 — Základní náprava (sanatio in radice)	
Část II	— Ostatní úkony bohoslužebného kultu —	
	De ceteris actibus cultus divini (k. 1166—1204)	
Titul I	— Svátostiny (k. 1166—1172)	
Titul II	— Liturgie hodin (k. 1173—1175)	
Titul III	— Církevní pohřeb (k. 1176—1185)	
	Hlava I — Pohřební obřady	
	Hlava II — Pohřební obřady a odmítnutí církevního pohřbu	
Titul IV	— Uctívání svatých, svatých obrazů a ostatků (k. 1186—1190)	
Titul V	— Slib a přísaha (k. 1191—1204)	

	Hlava I — Slib
	Hlava II — Přísaha
Část III	— Posvátná místa a doby — De locis et temporibus sacris (k. 1205—1253)
Titul I	— Posvátná místa (k. 1205—1243)
	Hlava I — Kostely
	Hlava II — Modlitebny a soukromé kaple
	Hlava III — Svatyně
	Hlava IV — Oltáře
	Hlava V — Hřbitovy
Titul II	— Posvátné doby (k. 1244—1253)
	Hlava I — Sváteční dny
	Hlava II — Dny pokání
 KNIHA V	 SVĚTSKÉ STATKY CÍRKVE — De bonis Ecclesiae temporalibus (k. 1254—1310)
Titul I	— Nabytí majetku (k. 1259—1272)
Titul II	— Správa církevního majetku (k. 1273—1289)
Titul III	— Majetkové smlouvy a zcizování majetku (k. 1290—1298)
Titul IV	— Zbožné fundace a zbožné nadace (k. 1299—1310)
 KNIHA VI	 CÍRKEVNÍ POSTIH — De sanctionibus in Ecclesia (k. 1311—1399)
Část I	— Přečiny a tresty ve všeobecnosti — De delictis et poenis in genere (k. 1311—1363)
Titul I	— O trestání přečinů obecně (k. 1311—1312)
Titul II	— Trestní zákon a trestní příkaz (k. 1313—1320)
Titul III	— Subjekt církevního trestu (k. 1321—1330)
Titul IV	— Tresty a jiné postihy (k. 1331—1340)
	Hlava I — Cenzury
	Hlava II — Tresty očistné
	Hlava III — Tresty léčebné
Titul V	— Aplikace trestů (k. 1341—1353)
Titul VI	— Zánik trestů (k. 1354—1363)
Část II	— Tresty za jednotlivé přečiny — De poenis in singula delicta (k. 1364—1399)
Titul I	— Přečiny proti víře a jednotě církve (k. 1364—1369)
Titul II	— Přečiny proti církevním autoritám a svobodě církve (k. 1370—1377)
Titul III	— Protiprávní osvojení církevních úřadů a přečiny v jejich vykonávání (k. 1378—1389)
Titul IV	— Křivé obvinění (k. 1390—1391)
Titul V	— Přečiny proti zvláštním povinnostem (k. 1392—1396)
Titul VI	— Přečiny proti lidskému životu a lidské svobodě (k. 1397—1398)
Titul VII	— Všeobecná norma (k. 1399)
 KNIHA VII	 CÍRKEVNÍ SOUDNICTVÍ — De processibus (k. 1400—1475)
Část I	— Církevní soudy všeobecně — De iudiciis in genere (k. 1400—1500)
Titul I	— Soudní příslušnost (k. 1404—1416)
Titul II	— Různé stupně a druhy církevních soudů
	Hlava I — Tribunál I. stupně
	Článek 1 — Soudce
	Článek 2 — Vyšetřující a referující soudci
	Článek 3 — Prokurátor, obhájce obviněného a notář
	Hlava II — Tribunál II. stupně
	Hlava III — Tribunály apoštolské stolice
Titul III	— Kázeň zachovávaná na soudech (k. 1446—1475)

	Hlava I	— Úloha soudců a soudních pomocníků
	Hlava II	— Řád soudního řízení
	Hlava III	— Soudní lhůty a odklady
	Hlava IV	— Místo soudu
	Hlava V	— Osoby v soudní síni a způsob zhotovování a uchovávání soudních spisů
Titul IV	— Soudní strany (k. 1476—1490)	
	Hlava I	— Navrhovatel a odpůrce
	Hlava II	— Soudní zástupce a odpůrce
Titul V	— Žaloby a námitky (k. 1491—1500)	
	Hlava I	— Žaloby a námitky všeobecně
	Hlava II	— Žaloby a námitky zvlášť
Část II	— Sporný soud — De iudicio contentioso (k. 1501—1670)	
Oddíl I	— Sporný soud řádný (k. 1501—1655)	
Titul I	— Uvedení soudní záležitosti (k. 1501—1512)	
	Hlava I	— Podání, kterým se zahajuje spor
	Hlava II	— O citaci a zveřejnění soudních aktů
Titul II	— O ustavení sporu (k. 1513—1516)	
Titul III	— Trvání sporu (k. 1517—1525)	
Titul IV	— Dokazování (k. 1526—1586)	
	Hlava I	— Výpovědi stran
	Hlava II	— Dokazování doklady
	Článek 1	— Povaha a hodnověrnost dokladů
	Článek 2	— Předložení dokladů
	Hlava III	— Svědkové a svědectví
	Článek 1	— Kdo může být svědkem
	Článek 2	— Připuštění a vyloučení svědků
	Článek 3	— Zjišťování hodnověrnosti svědků
	Článek 4	— Hodnověrnost svědectví
	Hlava IV	— Soudní znalci
	Hlava V	— Soudní ohledání
	Hlava VI	— Domněnky
Titul V	— Důvody přerušení řízení (k. 1587—1597)	
	Hlava I	— Nepřítomnost stran u soudu
	Hlava II	— Zásah třetího do soudní záležitosti
Titul VI	— Zveřejnění soudních spisů, uzavření záležitosti a diskuse o záležitosti (k. 1598—1606)	
Titul VII	— Soudní výrok (k. 1607—1618)	
Titul VIII	— Napadení rozsudku (k. 1619—1640)	
	Hlava I	— Zmatečná stížnost proti rozsudku
	Hlava II	— Odvolání
Titul IX	— Pravoplatně rozhodnutá věc a navrácení v předešlý stav (k. 1641—1648)	
	Hlava I	— Pravoplatně rozhodnutá věc
	Hlava II	— Navrácení v předešlý stav
Titul X	— Soudní náklady a bezplatné zastupování (k. 1649)	
Titul XI	— Výkon rozsudku (k. 1650—1655)	
Oddíl II	— Ústní sporný proces (k. 1656—1670)	
Část III	— Některé zvláštní procesy — De quibusdam processibus specialibus (k. 1671—1716)	
Titul I	— Manželsko-právní procesy (k. 1671—1707)	
	Hlava I	— Důvody vyhlášení neexistence manželství

	Hlava I	Článek 1 — Soudní kompetence
	Hlava II	Článek 2 — Právo napadnout manželství
Část III	— Právní proces	Článek 3 — Úloha soudců
Titul I	— Právní proces	Článek 4 — Dokazování
Titul II	— Právní proces	Článek 5 — Rozsudek a odvolání
Titul III	— Právní proces	Článek 6 — Dokumentační proces
	Hlava III	Článek 7 — Všeobecné normy
	Hlava II	— Příčiny odluky manželů
	Hlava III	— Proces pro dispens od schváleného a nekonzumovaného manželství
Titul I	— Právní proces	Hlava IV — Proces při předpokládané smrti jednoho z manželů
Titul II	— Příčiny vyhlášení neplatnosti ordinace (k. 1708—1712)	
Titul III	— Způsoby vyhnutí se soudům (k. 1713—1716)	
Část IV	— Trestní proces — De processu poenali (k. 1717—1731)	
Titul I	— Předběžné šetření	
Titul II	— Vývoj procesu	
Titul III	— Řízení při náhradě škody	
Část V	— Způsob postupu při administrativních odvoláních a při přeložení a odstranění farářů	
	— De ratione procedendi in recursibus administrativis atque in parochis amovendis vel transferendis (k. 1732—1752)	
Oddíl I	— Odvolání se proti administrativním dekretům (k. 1732—1739)	
Oddíl II	— Způsob postupu při odstranění a přeložení farářů (k. 1740—1752)	
Titul I	— Způsob postupu při odstranění farářů	
Titul II	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul III	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul IV	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul V	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul VI	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul VII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul VIII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul IX	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul X	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XI	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XIII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XIV	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XV	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XVI	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XVII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XVIII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XIX	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XX	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXI	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXIII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXIV	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXV	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXVI	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXVII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXVIII	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXIX	— Způsob postupu při přeložení farářů	
Titul XXX	— Způsob postupu při přeložení farářů	

Das neue Gesetzbuch des kanonischen Rechts

Vladimír Kindl

Zusammenfassung

Im November 1983 trat der neue Kodex des kanonischen Rechts in Kraft. Der vorliegende Beitrag fasst die Gründe zusammen, weshalb die katholische Kirche des lateinischen Ritus das neue Gesetzbuch herausgab, informiert über den Verlauf und die wichtigsten Probleme der Kodifizierungsarbeiten und bringt eine eingehende Übersicht über die Systematik des neuen Kodex.

In Kürze werden die wesentlichsten Neuerungen analysiert; es wird auch auf die unterschiedliche Auffassung einiger Institute im Vergleich mit dem vorherigen Gesetzbuch aus dem Jahre 1917 (z.B. in der Rechtsstellung der Laien und Kleriker, in den ehelichen Beziehungen, im Vermögensrecht und in den Straf- und Disziplinarvorschriften) hingewiesen.

Abschliessend werden die ersten Reaktionen und Würdigungen der Kodifikation kommentiert.